

TIESAS SPRIEDUMS (virspalāta)

2009. gada 24. martā*

Lieta C-445/06

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši EKL 234. pantam, ko *Bundesgerichtshof* (Vācija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2006. gada 12. oktobrī un kas Tiesā reģistrēts 2006. gada 6. novembrī, tiesvedībā

Danske Slagterier

pret

Bundesrepublik Deutschland.

TIESA (virspalāta)

šādā sastāvā: priekšsēdētājs V. Skouris [*V. Skouris*], palātu priekšsēdētāji P. Janns [*P. Jann*], K. V. A. Timmermans [*C. W. A. Timmermans*], A. Ross [*A. Rosas*], K. Lēnartss [*K. Lenaerts*], M. Ilešičs [*M. Ilešič*] un A. O'Kīfs [*A. Ó Caoimh*], tiesneši Dž. Arestis [*G. Arestis*], E. Borgs Bartets [*A. Borg Barthet*] (referents), J. Malenovskis [*J. Malenovský*], J. Klučka [*J. Klučka*], U. Lehmušs [*U. Lohmus*] un E. Levits,

* Tiesvedības valoda — vācu.

ģenerālvokāte V. Trstenjaka [V. Trstenjak],
sekretāre K. Štranca-Slavičeka [K. Sztranc-Slawiczek], administratore,

ņmot vērā rakstveida procesu un 2008. gada 21. maija tiesas sēdi,

ņmot vērā apsvērumus, ko sniedza:

- *Danske Slagterier* vārdā — R. Karpenšteins [R. Karpenstein], *Rechtsanwalt*,

- Vācijas valdības vārdā — M. Lumma [M. Lumma] un K. Blaške [C. Blaschke],
pārstāvji, kuriem palīdz L. Gisbertss [L. Giesberts], *Rechtsanwalt*,

- Čehijas valdības vārdā — T. Bočeks [T. Boček], pārstāvis,

- Grieķijas valdības vārdā — V. Kondolaims [V. Kontolaimos], S. Haritaki
[S. Charitaki] un S. Papajoanu [S. Papaioannou], pārstāvji,

- Francijas valdības vārdā — Ž. de Bergess [G. de Bergues] un A. L. Dirēna
[A.-L. During], pārstāvji,

- Itālijas valdības vārdā — I. M. Bragulja [*I. M. Braguglia*], pārstāvis, kam palīdz V. Ferrante [*W. Ferrante*], *avvocato dello Stato*,

- Polijas valdības vārdā — E. Osņecka-Tamecka [*E. Osniecka-Tamecka*] un P. Kuharskis [*P. Kucharski*], pārstāvji,

- Apvienotās Karalistes valdības vārdā — S. Lī [*S. Lee*], *barrister*,

- Eiropas Kopienu Komisijas vārdā — F. Erlbahers [*F. Erlbacher*] un H. Krēmers [*H. Krämer*], pārstāvji,

noklausījusies ģenerāladvokātes secinājumus 2008. gada 4. septembra tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

- 1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Padomes 1964. gada 26. jūnija Direktīvas 64/433/EEK par veselības nosacījumiem svaigas gaļas ražošanai un tirdzniecībai (OV 1964, 121, 2012. lpp.), kas grozīta par Padomes 1991. gada 29. jūlija Direktīvu 91/497/EEK (OV L 268, 69. lpp.; turpmāk tekstā — “Direktīva 64/433”), 5. panta 1. punkta o) apakšpunktu un 6. panta 1. punkta b) apakšpunkta iii) daļu,

Padomes 1989. gada 11. decembra Direktīvas 89/662/EEK par veterinārajām pārbaudēm Kopienas iekšējā tirdzniecībā, lai izveidotu iekšējo tirgu (OV L 395, 13. lpp.), 5. panta 1. punktu, 7. un 8. pantu, kā arī EKL 28. pantu.

- 2 Šis lūgums tika izteikts prāvā starp *Danske Slagterier* un Vācijas Federatīvo Republiku saistībā ar prasību par zaudējumu atlīdzību.

Atbilstošās tiesību normas

Kopienų tiesiskais regulējums

- 3 Direktīvas 64/433 5. panta 1. punktā ir noteikts:

“Dalībvalstis nodrošina, ka valsts pilnvarots veterinārārsts atzīst par nederīgu lietošanai pārtikā:

[..]

o) gaļu ar izteiktu dzimumam raksturīgu smaku.”

4 Minētās direktīvas 6. panta 1. punktā ir noteikts:

“Dalībvalstis nodrošina, ka:

[..]

b) gaļu, kas iegūta [no]:

[..]

iii) neierobežojot 5. panta 1. punkta o) apakšpunktā minētos gadījumus, nekastrētas vīrišķā dzimuma cūkas ar liemeņa svaru, kas pārsniedz 80 kg, izņemot, ja uzņēmums spēj garantēt, izmantojot metodi, kas ir atzīta saskaņā ar 16. pantu vai arī, ja šādas metodes nav, metodi, ko ir atzinusi attiecīgā atbildīgā amatpersona, ka atlasīs liemeņus ar izteiktu kuiļa smaku;

tā ir marķēta saskaņā ar [Komisijas 1984. gada 3. jūlija] Lēmumu 84/371/EEK, [ar ko nosaka Direktīvas 64/433/EEK 5.a pantā minētā īpašā marķējuma svaigai gaļai raksturlielumus (OV L 196, 46. lpp.)], un apstrādāta ar vienu no [Padomes 1976. gada 21. decembra] Direktīvā 77/99/EEK [par veselības problēmām, kas ietekmē Kopienas iekšējo tirdzniecību ar gaļas produktiem (OV 1977, L 26, 85. lpp.)], noteiktajām metodēm;

[..]

- g) iepriekšējos punktos noteikto apstrādi veic izcelsmes uzņēmumos vai jebkurā citā valsts pilnvarota veterinārārsta noteiktā uzņēmumā;

[..].”

5 Direktīvas 64/433 noteikumi valsts tiesībās bija jātransponē līdz 1993. gada 1. janvārim.

6 Direktīvas 89/662 5. panta 1. punktā ir noteikts:

“Galamērķa dalībvalstis ievieš šādus pasākumus:

- a) kompetentā iestāde preču galamērķa vietā ar nediskriminējošām veterinārajām pārbaudēm uz vietas drīkst pārbaudīt, vai ievērotas 3. panta prasības; tā vienlaikus drīkst ņemt paraugus.

Turklāt, ja tranzīta dalībvalsts vai galamērķa dalībvalsts kompetentajai iestādei ir informācija, kas rada aizdomas par pārkāpumu, tad pārbaudes drīkst veikt arī,

kamēr preces pārved pa tās teritoriju, to skaitā pārbaudes attiecībā uz transporta līdzekļa atbilstību;

[..].”

7 Šīs direktīvas 7. panta 1. punktā ir noteikts:

“Ja, veicot pārbaudi sūtījuma galamērķa vietā vai tā pārvadāšanas laikā, kādas dalībvalsts kompetentās iestādes atklāj:

[..]

- b) ka preces neatbilst nosacījumiem, kas noteikti Kopienas direktīvās, vai, ja nav lēmumu par Kopienas standartiem, kas paredzēti attiecīgās direktīvās, nosacījumiem, kas noteikti valsts standartos, tad ar noteikumu, ka veselības un dzīvnieku veselības apsvērumi to pieļauj, tās var ļaut partijas nosūtītājam vai viņa pārstāvim izvēlēties

— vai nu iznīcināt preces,

vai

- izmantot preces citiem mērķiem, to skaitā nosūtīt tās atpakaļ ar izcelsmes uzņēmuma valsts kompetentās iestādes atļauju;

[..].”

- 8 Visbeidzot, šīs direktīvas 8. pantā ir noteikts:

“1. Gadījumos, kas noteikti 7. pantā, galamērķa dalībvalsts kompetentā iestāde bez kavēšanās sazinās ar nosūtītājas dalībvalsts kompetentajām iestādēm. Nosūtītājas dalībvalsts kompetentās iestādes veic visus vajadzīgos pasākumus un informē pirmās dalībvalsts kompetento iestādi par veikto pārbaūžu raksturu, pieņemtajiem lēmumiem un šādu lēmumu pamatojumu.

[..]

2. [..]

Lēmumus, ko pieņēmusi galamērķa dalībvalsts kompetentā iestāde, un šādu lēmumu pamatojumu paziņo partijas nosūtītājam vai viņa pārstāvim un nosūtītājas dalībvalsts kompetentajai iestādei.

Ja partijas nosūtītājs vai viņa pārstāvis lūdz, tad minētos lēmumus un pamatojumu viņam nosūta rakstiski, sniedzot tādas ziņas par tiesībām pārsūdzēt, kuras viņam ir pieejamas saskaņā ar likumu, kas ir spēkā galamērķa dalībvalstī, kā arī piemērojamo kārtību un termiņus.

[..]”

Valsts tiesiskais regulējums

- 9) Vācijas Civilkodeksa (*Bürgerliches Gesetzbuch*) 839. pantā redakcijā, kas bija spēkā līdz 2001. gada 31. decembrim (turpmāk tekstā — “*BGB*”), ir noteikts:

“1) Ierēdnim, kurš tiši vai aiz neuzmanības pārkāpj savus amata pienākumus attiecībā pret trešām personām, ir attiecīgi jāatlīdzina trešām personām radītie zaudējumi. Ja ierēdnis savus amata pienākumus pārkāpj tikai neuzmanības dēļ, tad attiecīgie zaudējumi ir jāatlīdzina tikai tad, ja cietušajai personai nav iespējams saņemt kompensāciju citā veidā.

2) Ierēdnim, kurš, pieņemot spriedumu tiesvedības ietvaros, pārkāpj savus amata pienākumus, ir jāatbild par nodarītajiem zaudējumiem tikai gadījumā, ja par šo pārkāpumu iestājas kriminālatbildība. Šī norma nav piemērojama nelikumīga atteikuma vai vilcināšanās īstenot amata pienākumus gadījumā.

3) Nav pienākuma atlīdzināt zaudējumus, ja cietusī puse tīši vai aiz neuzmanības nav novērsusi zaudējumus, izmantojot tiesiskās aizsardzības līdzekļus.”

10 *BGB* 852. pantā bija noteikts:

“1) Noilgums tiesībām saņemt zaudējumu atlīdzību par neatļautu rīcību iestājas trīs gadus no brīža, kad cietusī puse uzzina par zaudējumiem un personu, kurai ir pienākums zaudējumus atlīdzināt, bet neatkarīgi no šīs zināšanas trīsdesmit gadus no rīcības brīža.

2) Ja starp atlīdzinātāju un cietušo notiek pārrunas par sniedzamo atlīdzību, tad noilguma gaita tiek apturēta, līdz kāda no pusēm izstājas no pārrunām.

3) Ja atlīdzinātājs neatļautas rīcības rezultātā uz cietušās puses rēķina ir guvis labumu, tam arī pēc noilguma termiņa beigām saskaņā ar noteikumiem par nepamatotu iedzīvošanos ir pienākums atdot gūtos labumus.”

Pamata prāva un prejudiciālie jautājumi

11 *Danske Slagterier*, Dānijas lopkautuvju un cūku audzētāju kooperatīvo sabiedrību apvienība, rīkojoties saskaņā ar biedru deleģētajām tiesībām, pieprasa Vācijas Federatīvajai Republikai to zaudējumu atlīdzību, kas esot radušies Kopienu tiesību pārkāpuma dēļ. Vācijai tiek pārmests, ka tā, pārkāpjot Kopienu tiesības, no 1993. līdz

1999. gadam ir noteikusi aizliegumu ievest nekastrētu kuiļu gaļu. Kā norāda prasītāja, šāds aizliegums cūku audzētājiem un lopkautuvēm attiecīgajā periodā ir radījis zaudējumus vismaz DEM 280 miljonu apmērā.

- 12 Deviņdesmito gadu sākumā Dānijā tika uzsākts projekts ar nosaukumu “Male-Pig-Projekt”, kura mērķis bija nekastrētu kuiļu audzēšana. Šāda veida audzēšana, kas ir saistoša no ekonomiskā viedokļa, ietver risku, ka gaļai pēc termiskas apstrādes rodas izteikta dzimumam raksturīga smaka. Kā norāda Dānijas pētnieki, šo spēcīgo smaku var konstatēt jau kaušanas laikā, mērot skatola saturu. Tādēļ Dānijā visas kautuves ir aprīkotas ar skatola mērierīcēm, lai varētu identificēt un izņemt no aprītes gaļu, kurai ir attiecīga smaka. Tajā laikā Vācijas Federatīvā Republika tomēr uzskatīja, ka šis spēcīgās smakas cēlonis bija androstenona hormons, kura veidošanos var novērst ar kastrāciju agrākā stadijā, un ka skatola saturu, skatot to atsevišķi, pašu par sevi nevarēja uzskatīt par uzticamu medoti, lai konstatētu dzimumam raksturīgo smaku.
- 13 1993. gada janvārī Vācijas Federatīvā Republika informēja dalībvalstu augstākās veterinārās iestādes, ka Direktīvas 64/433 6. panta 1. punkta b) apakšpunktā paredzētais noteikums valsts tiesībās ir transponēts tādējādi, ka neatkarīgi no svara ierobežojuma pieļaujama androstenona daudzums tiek noteikts 0,5 µg/g. Pārsniedzot šo daudzumu, gaļai esot izteikta dzimumam raksturīga smaka un tādēļ tā neesot piemērota lietošanai pārtikā. To darot, Vācija apgalvoja, ka profesora Klausā [Claus] izstrādātais modificētā imūnenzīma tests ir atzīts par vienīgo specifisko metodi androstenona noteikšanai un ka nekastrētu kuiļu gaļu, kas pārsniedz šo robežvērtību, kā svaigu gaļu Vācijā ievest nevar.
- 14 Līdz ar to Vācijas iestādes pārbaudīja daudzas Dānijas izcelsmes cūkgaļas partijas un nepieņēma tās androstenona robežvērtības pārsniegšanas dēļ. Turklāt cūku audzētājiem un lopkautuvēm, kas teju bija pārtraukuši kastrētu kuiļu audzēšanu, tā bija jāatsāk, lai neapdraudētu eksportu uz Vāciju. *Danske Slagterier* apgalvo — ja eksportētās

cūkgaļas izcelsme būtu bijusi nekastrēti kuīļi, kā to paredzēja “Male-Pig-Projekt”, izmaksu ziņā būtu bijis iespējams ietaupīt vismaz DEM 280 miljonus.

15 Bonnas *Landgericht* [Apgabaltiesa], kurā *Danske Slagterier* 1999. gada 6. decembrī ierosināja lietu par Vācijas Federatīvās Republikas atbildību, nosprieda, ka šī prasība bija pamatota attiecībā uz periodu no 1996. gada 7. decembra, bet noraidīja to kā noilgušu tiktāl, ciktāl prasība attiecās uz tādu zaudējumu atlīdzību, kas bija radušies pirms šī datuma. Ķelnes *Oberlandesgericht* [Federālās zemes augstākā tiesa], kas lietu izskatīja apelācijas kārtībā, atzina prasību kopumā par pamatotu pēc būtības. Vācijas Federatīvā Republika, iesniedzot *Bundesgerichtshof* [Federālajā Augstākajā tiesā] kasācijas sūdzību (“Revision”), centās panākt prasības pilnīgu noraidīšanu.

16 Turklāt 1998. gada 12. novembra spriedumā lietā C-102/96 Komisija/Vācija (*Recueil*, I-6871. lpp.) Tiesa konstatēja, ka Vācijas Federatīvā Republika nebija izpildījusi Direktīvas 64/433 5. panta 1. punkta o) apakšpunktā un 6. panta 1. punkta b) apakšpunktā, kā arī Direktīvas 89/662 5. panta 1. punktā, 7. un 8. pantā paredzētos pienākumus, jo, pirmkārt, tā bija noteikusi pienākumu marķēt un termiski apstrādāt nekastrētu kuīļu liemenus, ja neatkarīgi no dzīvnieka svara gaļas androstenona īpatsvars pārsniedza 0,5 µg/g, kas atklāts ar profesora Klausa izstrādāto modificētā imūnenzīma testu, un, otrkārt, tā uzskatīja, ka 0,5 µg/g robežvērtības pārsniegšanas gadījumā gaļai bija izteikta dzimumam raksturīga smaka, kuras rezultātā gaļa nebija piemērota lietošanai pārtikā.

17 Šādos apstākļos *Bundesgerichtshof* nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālos jautājumus:

“1) Vai ar Direktīvas [64/433] [..] 5. panta 1. punkta o) apakšpunktu un 6. panta 1. punkta b) apakšpunkta iii) daļu [..], kā arī Direktīvas [89/622] [..] 5. panta 1. punktu, 7. pantu un 8. pantu kļūdainas transponēšanas vai piemērošanas gadījumā cūkgaļas ražotājiem un pārdevējiem tiek radīts tāds juridiskais stāvoklis,

kas tiem ļauj īstenot tiesības uz atlīdzinājumu sakarā ar valsts atbildību Kopienų tiesību ietvaros?

- 2) Vai cūkgaļas ražotāji un pārdevēji neatkarīgi no atbildes uz pirmo jautājumu, lai pamatotu savas tiesības uz atlīdzinājumu sakarā ar valsts atbildību Kopienų tiesību ietvaros, var pamatoties uz EK līguma 30. panta (jaunajā redakcijā — EKL 28. pants) pārkāpumu, ja minēto direktīvu transponēšana un piemērošana ir notikusi pretrunā Kopienų tiesībām?

- 3) Vai Kopienų tiesībās ir prasīts, lai tiesību uz atlīdzinājumu sakarā ar valsts atbildību Kopienų tiesību ietvaros noilguma termiņš tiktu pārtraukts, ņemot vērā tiesvedību par valsts pienākumu neizpildi saskaņā ar EKL 226. pantu, vai lai noilguma gaita vismaz līdz minētās tiesvedības beigām katrā ziņā tiktu apturēta, ja nav efektīva valsts tiesību aizsardzības līdzekļa, lai dalībvalsti piespiestu transponēt direktīvu?

- 4) Vai noilgums tiesībām uz atlīdzinājumu sakarā ar valsts atbildību Kopienų tiesību ietvaros, kas ir balstītas uz kļūdainu direktīvas transponēšanu un ar to saistīto (faktisko) importa aizliegumu, neatkarīgi no piemērojamajām valsts tiesībām sākas tikai ar tās pilnīgu transponēšanu vai arī noilgums saskaņā ar valsts tiesībām var sākties jau tad, kad ir radīti pirmie zaudējumi un ir paredzami arī citi zaudējumi? Ja noilgumu ietekmētu pilnīga transponēšana, vai tad tas vispārīgi attiektos uz visiem gadījumiem vai arī tikai tad, ja ar direktīvu indivīdiem tiek piešķirtas tiesības?

- 5) Vai, ņemot vērā, ka dalībvalstis zaudējumu atlīdzināšanas tiesiskos nosacījumus attiecībā uz tiesībām uz atlīdzinājumu sakarā ar valsts atbildību Kopienų tiesību

ietvaros nedrīkst noteikt neizdevīgākus salīdzinājumā ar līdzīgām prasībām, kas attiecas tikai uz valsts tiesībām, un ka nevar aizliegt vai būtiski apgrūtināt zaudējumu atlīdzības saņemšanu, ir principiāli iebildumi pret valsts regulējumu, saskaņā ar kuru nav pienākuma atlīdzināt zaudējumus, ja cietušais tīši vai aiz neuzmanības nav novērsis zaudējumus, izmantojot tiesiskās aizsardzības līdzekļus? Vai iebildumi pret šo “primāro tiesību aizsardzības prioritāti” ir arī tad, ja tai ir piemērojams nosacījums, ka ieinteresētajai personai ir jābūt saprātīgai iespējai to izmantot? Vai Kopienu tiesību izpratnē tā nav saprātīga, ja lietu izskatošā tiesa attiecīgos Kopienu tiesību jautājumus nevarētu atrisināt, neiesniedzot Eiropas Kopienu Tiesai lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, vai arī ja ir ierosināta tiesvedība par valsts pienākumu neizpildi saskaņā ar EKL 226. pantu?”

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par pirmo un otro jautājumu

- 18 Ar pirmajiem diviem jautājumiem, kas ir jāizskata kopā, iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai kopējie Direktīvas 64/433 5. panta 1. punkta o) apakšpunkta un 6. panta 1. punkta b) apakšpunkta iii) daļas, kā arī Direktīvas 89/662 5. panta 1. punkta, 7. un 8. panta noteikumi šo direktīvu nepareizas transponēšanas vai piemērošanas gadījumā cūkgaļas ražotājiem un pārdevējiem rada tādu juridisko stāvokli, kas tiem ļauj īstenot tiesības uz atlīdzinājumu sakarā ar valsts atbildību par Kopienu tiesību pārkāpumu, un vai šādos apstākļos tie var atsaukties uz EKL 28. panta pārkāpumu, lai pamatotu savas tiesības uz atlīdzinājumu sakarā ar šādu valsts atbildību.

- 19 Šajā sakarā vispirms ir jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru EK liguma sistēmā ir paredzēts valsts atbildības princips attiecībā uz indivīdiem radīto kaitējumu, kas radies saistībā ar tās izdarītu Kopienu tiesību pārkāpumu (1991. gada 19. novembra spriedums apvienotajās lietās C-6/90 un C-9/90 *Francovich* u.c., *Recueil*, I-5357. lpp., 35. punkts; 1996. gada 5. marta spriedums apvienotajās lietās C-46/93 un C-48/93 *Brasserie du pêcheur* un *Factortame*, *Recueil*, I-1029. lpp., 31. punkts; 1996. gada 23. maija spriedums lietā C-5/94 *Hedley Lomas*, *Recueil*, I-2553. lpp., 24. punkts, kā arī 1996. gada 8. oktobra spriedums apvienotajās lietās C-178/94, C-179/94 un no C-188/94 līdz C-190/94 *Dillenkofer* u.c., *Recueil*, I-4845. lpp., 20. punkts).
- 20 Tiesa ir nospriedusi, ka zaudējumus cietušajiem indivīdiem ir tiesības uz atlīdzinājumu, ja ir izpildīti trīs nosacījumi, proti, ja pārkāptās Kopienu tiesību normas mērķis ir piešķirt tiesības indivīdiem, ja šīs normas pārkāpums ir pietiekami būtisks un ja ir tieša cēloņsakarība starp šo pārkāpumu un indivīdiem nodarīto kaitējumu (skat. iepriekš minētos spriedumus apvienotajās lietās *Brasserie du pêcheur* un *Factortame*, 51. punkts; lietā *Hedley Lomas*, 25. punkts, un apvienotajās lietās *Dillenkofer* u.c., 21. punkts).
- 21 Runājot par pirmo nosacījumu, Tiesai ir bijusi iespēja vērtēt dalībvalstu atbildību par Kopienu tiesību pārkāpumu tādu direktīvu netransponēšanas gadījumā, kuru mērķis ir izveidot iekšējo tirgu (skat. it īpaši iepriekš minētos spriedumus apvienotajās lietās *Francovich* u.c., kā arī apvienotajās lietās *Dillenkofer* u.c.). Tomēr atšķirībā no lietām, kurās taisīti abi iepriekš minētie spriedumi un kurās vienīgi atvasinātās tiesības bija radījušas tiesisko ietvaru, kas piešķir tiesības indivīdiem, pamata lieta attiecas uz gadījumu, kurā viens no pamata lietas dalībniekiem, t.i., *Danske Slagterier*, apgalvo, ka EKL 28. pants tam jau piešķir tiesības, uz kurām tas pamatojas.
- 22 Šajā sakarā ir jāatgādina — neapšaubāmi EKL 28. pantam ir tieša iedarbība tādā nozīmē, ka tas indivīdiem piešķir tiesības, uz kurām tie var tieši pamatoties valsts tiesā, un ka šī noteikuma pārkāpums var būt pamats zaudējumu atlīdzināšanai (iepriekš minētais spriedums apvienotajās lietās *Brasserie du pêcheur* un *Factortame*, 23. punkts).
- 23 *Danske Slagterier* pamatojas arī uz Direktīvas 64/433 un Direktīvas 89/662 normām. Kā jau izriet no Direktīvas 89/662 virsraksta un preambulas pirmā apsvēruma, tā ir tikusi

pieņemta, lai izveidotu iekšējo tirgu, tāpat kā Direktīva 91/497, ar ko groza Direktīvu 64/433, par ko liecina tās preambulas trešais apsvērums. Tādēļ preču brīva aprīte ir viens no šo direktīvu mērķiem, ar kurām, novēršot starp dalībvalstīm esošās atšķirības svaigas gaļas veselības prasību jomā, tiek veicināta Kopienas iekšējā tirdzniecība. Līdz ar to EKL 28. pantā paredzētās tiesības ir precizētas un konkretizētas šajās direktīvās.

24 Runājot par Direktīvas 64/433 un Direktīvas 89/662 saturu, jānorāda, ka ar tām tiek it īpaši reglamentētas vienā dalībvalstī ražotas un citā dalībvalstī piegādātas svaigas gaļas sanitārās pārbaudes un sertifikācija. Īpaši no Direktīvas 89/662 7. panta 1. punkta b) apakšpunkta izriet, ka dalībvalstis svaigas gaļas importu var aizliegt tikai tad, ja preces neatbilst Kopienas direktīvās noteiktajiem nosacījumiem vai ļoti īpašos apstākļos, piemēram, epidēmiju laikā. Aizliegums dalībvalstīm kavēt importu sniedz privātpersonām tiesības pārdot svaigu gaļu, kas atbilst Kopienas prasībām citā dalībvalstī.

25 Turklāt no kopējiem Direktīvas 64/433 un Direktīvas 89/662 noteikumiem izriet, ka pasākumi nekastrētu kuīļu izteiktas dzimumam raksturīgas smakas atklāšanai ir saskaņoti Kopienas līmenī (iepriekš minētais spriedums lietā Komisija/Vācija, 29. punkts). Tā kā šāda saskaņošana ir veikta, dalībvalstīm izsmeloši saskaņotajā jomā ir aizliegts preču brīva aprītes šķēršļus pamatot ar citiem iemesliem, kas nav paredzēti Direktīvā 64/433 un Direktīvā 89/662.

26 Tādēļ uz pirmajiem diviem jautājumiem ir jāatbild, ka privātpersonas, kas ir cietušas no Direktīvas 64/433 un Direktīvas 89/662 nepareizas transponēšanas un piemērošanas, var pamatoties uz tiesībām par preču brīvu aprīti, lai ierosinātu valsts atbildību par Kopienas tiesību pārkāpumu.

Par trešo jautājumu

- 27 Ar trešo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai gadījumā, kad Eiropas Kopienu Komisija ir ierosinājusi tiesvedību par valsts pienākumu neizpildi atbilstoši EKL 226. pantam, Kopienu tiesības noteic, ka valsts tiesiskajā regulējumā paredzēts noilgums tiesībām uz atlīdzinājumu sakarā ar valsts atbildību par Kopienu tiesību pārkāpumu tiek pārtraukts vai apturēts uz šīs tiesvedības laiku, tādēļ ka šajā valstī nav efektīva tiesību aizsardzības līdzekļa, lai valsti piespiestu transponēt direktīvu.
- 28 Atbildi uz šo jautājumu ļauj noskaidrot pamata lietas faktisko apstākļu hronoloģija. No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka tiesvedība par valsts pienākumu neizpildi pret Vācijas Federatīvo Republiku, kurā tika taisīts iepriekš minētais spriedums lietā Komisija/Vācija, tika ierosināta 1996. gada 27. martā. Cietušajām personām pirmie zaudējumi radās jau 1993. gadā, bet tās tikai 1999. gada decembrī cēla prasību par valsts atbildību. Ja, kā to paredz iesniedzējtiesa, tiek piemērots *BGB* 852. panta 1. punktā paredzētais trīs gadu noilgums, šī noilguma termiņš sāktos 1996. gada vidū, t.i., datumā, kurā pēc iesniedzējtiesas uzskata cietušās personas uzzināja par zaudējumiem un personu, kas par tiem ir atbildīga. Lidz ar to pamata lietā prasība par valsts atbildību varētu būt noilgusi. Tāpēc, lai atrisinātu pamata prāvu, ir jānoskaidro, vai Komisijas celtajai prasībai sakarā ar valsts pienākumu neizpildi ir bijusi kāda ietekme uz minētā noilguma termiņu.
- 29 Taču, lai iesniedzējtiesai varētu sniegt lietderīgu atbildi, vispirms ir jāvērtē tās netieši uzdotais jautājums — vai Kopienu tiesības liedz pamata lietā piemērot pēc analogijas *BGB* 852. panta 1. punktā paredzēto trīs gadu noilguma termiņu.
- 30 Runājot par *BGB* 852. panta 1. punkta piemērošanu, *Danske Slagterier* būtībā ir kritizējusi juridiskā stāvokļa skaidrības trūkumu Vācijā attiecībā uz noilguma valsts tiesību normu, kas ir piemērojama tiesībām uz atlīdzinājumu sakarā ar valsts atbildību par Kopienu tiesību pārkāpumu, tāpēc ka šis jautājums vēl nav ticis skatīts nedz kādā

likumdošanas aktā, nedz augstākās instances tiesas nolēmumā, turklāt doktrīnā domas par šo tēmu dalās, jo ir iedomājami vairāki juridiski pamati. Piemērojot pirmo reizi un pēc analogijas *BGB* 852. pantā paredzēto noilguma termiņu prasībām sakarā ar valsts atbildību par Kopienu tiesību pārkāpumu, tiktu pārkāpts tiesiskās drošības un juridiskās skaidrības princips, kā arī efektivitātes un līdzvērtības princips.

31 Šajā sakarā ir jāuzsver pastāvīgajā judikatūrā teiktais — Kopienu tiesiskā regulējuma trūkuma gadījumā katras atsevišķās dalībvalsts iekšējā tiesību sistēmā ir jānosaka kompetentās tiesas un jāreglamentē tiesvedības procesuālā kārtība, lai nodrošinātu pilnīgu aizsardzību tiesībām, kuras indivīdi gūst no Kopienu tiesībām. Tādēļ valstij ir pienākums atlīdzināt radīto kaitējumu saskaņā ar valsts tiesībās paredzēto atbildību ar noteikumu, ka valsts tiesību aktos ietvertie nosacījumi par kaitējuma atlīdzināšanu, it īpaši attiecībā uz termiņiem, nav nelabvēlīgāki par tiem, kas attiecas uz līdzīgām iekšēja rakstura prasībām (līdzvērtības princips), un to piemērošana praksē nedrīkst būt tāda, kas atlīdzības saņemšanu padara par neiespējamu vai pārmērīgi grūtu (efektivitātes princips) (skat. it īpaši iepriekš minēto spriedumu apvienotajās lietās *Francovich* u.c., 42. un 43. punkts, kā arī 1997. gada 10. jūlija spriedumu lietā *C-261/95 Palmisani*, *Recueil*, I-4025. lpp., 27. punkts).

32 Runājot par šo pēdējo principu, Tiesa par saderīgu ar Kopienu tiesībām ir atzinusi saprātīgu termiņu noteikšanu prasības celšanai, kuru neievērošanas gadījumā prasības celšanas tiesības tiek zaudētas tiesiskās drošības interesēs, kas vienlaicīgi aizsargā nodokļu maksātāju un attiecīgo administrāciju (skat. 1998. gada 17. novembra spriedumu lietā *C-228/96 Aprile*, *Recueil*, I-7141. lpp., 19. punkts un tajā minētā judikatūra). Šādi termiņi nepadara praktiski neiespējamu vai pārmērīgi grūtu to tiesību īstenošanu, kas izriet no Kopienu tiesību sistēmas. Šajā sakarā valsts tiesībās paredzēts trīs gadu noilguma termiņš šķiet saprātīgs (skat. it īpaši iepriekš minēto spriedumu lietā *Aprile*, 19. punkts, kā arī 2002. gada 11. jūlija spriedumu lietā *C-62/00 Marks & Spencer*, *Recueil*, I-6325. lpp., 35. punkts).

33 Taču no iepriekš minētā sprieduma lietā *Marks & Spencer* 39. punkta arī izriet, ka noilguma termiņam, lai tas izpildītu tiesiskās drošības garantēšanas uzdevumu, ir jābūt noteiktam iepriekš. Stāvoklis, ko raksturo būtiska juridiska neskaidrība, var būt

efektivitātes principa pārkāpums, jo tāda privātpersonām nodarīta kaitējuma atlīdzināšana, kas izriet no Kopienu tiesību pārkāpumiem, par ko ir atbildīga dalībvalsts, varētu praktiski tikt padarīta pārāk grūta, ja šīs personas pietiekami droši nevarētu noteikt piemērojamo noilguma termiņu.

- 34 Valsts tiesai, ņemot vērā visus juridisko un faktisko stāvokli raksturojošos apstākļus pamata lietas rašanās laikā un ievērojot efektivitātes principu, ir jāpārbauda, vai attiecīgajai personai bija pietiekami paredzama *BGB* 852. panta 1. punktā paredzētā termiņa piemērošana pēc analogijas prasībām atlīdzināt zaudējumus, kas ir radīti attiecīgās dalībvalsts Kopienu tiesību pārkāpuma dēļ.
- 35 Turklāt, runājot par minētā termiņa piemērošanas pēc analogijas saderību ar līdzvērtības principu, valsts tiesai ir jāpārbauda arī tas, vai šādas piemērošanas dēļ tādu zaudējumu atlīdzināšanas nosacījumi, kas privātpersonām radīti šīs dalībvalsts Kopienu tiesību pārkāpuma rezultātā, nav mazāk labvēlīgi nekā nosacījumi, kas ir piemērojami iekšēja rakstura līdzīgu zaudējumu atlīdzināšanai.
- 36 Attiecībā uz noilguma termiņa pārtraukšanu vai apturēšanu prasības sakarā ar valsts pienākumu neizpildi celšanas laikā no iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka dalībvalstīm šāda veida procesuālie noteikumi ir jāreglamentē tā, lai tiktu ievērots līdzvērtības un efektivitātes princips.
- 37 Šajā sakarā jānorāda, ka zaudējumu atlīdzināšanai kā nosacījumu nevar izvirzīt prasību, ka Tiesai iepriekš ir jākonstatē valsts izdarīts Kopienu tiesību pārkāpums (skat. iepriekš minētos spriedumus apvienotajās lietās *Brasserie du pêcheur* un *Factortame*, 94.–96. punkts, kā arī apvienotajās lietās *Dillenkofer* u.c., 28. punkts).

- 38 Pienākumu neizpildes konstatējums, protams, ir svarīgs apstāklis, tomēr tas nav nepieciešams, lai pārliecinātos par nosacījuma, ka Kopienu tiesību pārkāpums ir pietiekami būtisks, izpildi. Turklāt privātpersonu tiesības nevar būt atkarīgas ne no Komisijas vērtējuma par to, vai prasības celšana pret dalībvalsti saskaņā ar EKL 226. pantu ir lietderīga, ne arī no iespējama pienākumu neizpildi konstatējoša Tiesas sprieduma pasludināšanas (skat. iepriekš minēto spriedumu apvienotajās lietās *Brasserie du pêcheur* un *Factortame*, 93. un 95. punkts).
- 39 Tādēļ privātpersona prasību par zaudējumu atlīdzību var celt saskaņā ar šim nolūkam paredzēto valsts tiesisko kārtību, negaidot, kamēr tiek pasludināts spriedums, ar ko konstatē dalībvalsts izdarītu Kopienu tiesību pārkāpumu. Tāpēc tas, ka prasības celšana sakarā ar valsts pienākumu neizpildi nepārtrauc vai neaptur noilguma termiņu, attiecīgajai personai nav neiespējama vai pārāk grūta to tiesību īstenošana, kas izriet no Kopienu tiesībām.
- 40 Turklāt *Danske Slagterier* apgalvo, ka ir pārkāpts līdzvērtības princips, jo Vācijas tiesībās ir paredzēta noilguma termiņa pārtraukšana uz laiku, kamēr paralēli tiek izmantots valsts tiesību aizsardzības līdzeklis saskaņā ar *BGB* 839. pantu, un prasība saskaņā ar EKL 226. pantu būtu jāpielīdzina šādam tiesību aizsardzības līdzeklim.
- 41 Šajā sakarā ir jānorāda, ka, lai lemtu par procesuālo noteikumu līdzvērtību, objektīvi un abstrakti jāpārbauda attiecīgo noteikumu līdzība, ņemot vērā to vietu visā procesā, procesa norise un noteikumu īpatnības (šajā sakarā skat. 2000. gada 16. maija spriedumu lietā *C-78/98 Preston u.c.*, *Recueil*, I-3201. lpp., 63. punkts).
- 42 Vērtējot attiecīgo noteikumu līdzību, jāņem vērā EKL 226. pantā paredzētās tiesvedības īpatnības.

- 43 Šajā sakarā ir jāatgādina, ka to kompetenču ietvaros, kas Komisijai izriet no EKL 226. panta, tai nav jāpierāda interese celt prasību (skat. 1974. gada 4. aprīļa spriedumu lietā 167/73 Komisija/Francija, *Recueil*, 359. lpp., 15. punkts, kā arī 2003. gada 10. aprīļa spriedumu apvienotajās lietās C-20/01 un C-28/01 Komisija/Vācija, *Recueil*, I-3609. lpp., 29. punkts). Komisijas uzdevums ir pēc savas ierosmes un vispārīgajās interesēs rūpēties par to, lai dalībvalstis piemērotu Kopienų tiesības, un atklāt iespējamu no tām izrietošu pienākumu neizpildi, lai to izbeigtu (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā Komisija/Francija, 15. punkts, un 2003. gada 10. aprīļa spriedumu apvienotajās lietās Komisija/Vācija, 29. punkts).
- 44 Tādējādi EKL 226. panta mērķis nav aizsargāt šīs iestādes tiesības. Šī iestāde ir vienīgā, kas var lemt par nepieciešamību uzsākt procedūru valsts pienākumu neizpildes konstatēšanai un vajadzības gadījumā par iemesliem, kuru dēļ šī procedūra ir vai nav jāuzsāk (2005. gada 2. jūnija spriedums lietā C-394/02 Komisija/Grieķija, Krājums, I-4713. lpp., 16. punkts un tajā minētā judikatūra). Līdz ar to Komisijai ir diskrecionāra rīcības brīvība, šajā sakarā neietverot privātpersonu tiesības prasīt šai iestādei, lai tā kādā noteiktā veidā paustu savu nostāju (skat. 1989. gada 14. februāra spriedumu lietā 247/87 *Star Fruit*/Komisija, *Recueil*, 291. lpp., 11. punkts).
- 45 Tādēļ jākonstatē, ka līdzvērtības princips ir ievērots valsts tiesiskajā regulējumā, kas neparedz noilguma pārtraukšanu vai apturēšanu tiesībām uz atlīdzinājumu sakarā ar valsts atbildību par Kopienų tiesību pārkāpumu, ja Komisija ir ierosinājusi tiesvedību saskaņā ar EKL 226. pantu.
- 46 Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, uz trešo jautājumu ir jāatbild, ka Kopienų tiesībās nav prasīts, lai valsts tiesiskajā regulējumā paredzētais noilgums tiesībām uz atlīdzinājumu sakarā ar valsts atbildību par Kopienų tiesību pārkāpumu tiktu pārtraukts vai apturēts uz tiesvedības laiku, ja Komisija ir ierosinājusi šādu tiesvedību par valsts pienākumu neizpildi atbilstoši EKL 226. pantam.

Par ceturto jautājumu

- 47 Ar ceturto jautājumu iesniedzējtiesa jautā, vai noilguma termiņš prasībai sakarā ar valsts atbildību par direktīvas nepareizu transponēšanu neatkarīgi no piemērojamajām valsts tiesībām sākas tikai ar šīs direktīvas pilnīgu transpozīciju vai arī šāds termiņš saskaņā ar valsts tiesībām sākas datumā, kad ir radušies šādas nepareizas transpozīcijas pirmie zaudējumi un ir paredzami arī turpmāki zaudējumi. Gadījumā, ja pilnīgai transpozīcijai ir ietekme uz šāda noilguma termiņa ritējumu, iesniedzējtiesa jautā, vai runa ir par vispārēju noteikumu vai arī tas attiecas tikai uz gadījumiem, kad ar direktīvu privātpersonai tiek piešķirtas tiesības.
- 48 Šajā sakarā jāatgādina, kā izriet no šī sprieduma 31. un 32. punkta, ka Kopienu tiesiskā regulējuma trūkuma gadījumā dalībvalstīm ir jāreglamentē tiesvedības procesuālā kārtība, tostarp noilguma normas, lai nodrošinātu pilnīgu aizsardzību tiesībām, kuras indivīdi gūst no Kopienu tiesībām, turklāt šai kārtībai ir jāatbilst līdzvērtības un efektivitātes principam. Jāatgādina arī tas, ka saprātīgu termiņu prasību celšanai noteikšana, kuru neievērošanas gadījumā prasības tiesības zūd, atbilst šiem principiem, un nevar uzskatīt, ka tas padarītu praktiski neiespējamu vai pārmērīgi grūtu to tiesību īstenošanu, ko piešķir Kopienu tiesības.
- 49 Tas, ka valsts tiesībās paredzētais noilguma termiņš sākas brīdī, kad ir iestājušās pirmās zaudējumu sekas un vēl ir paredzamas turpmākas šāda veida sekas, arī nav tāds, kas padara praktiski neiespējamu vai pārmērīgi grūtu to tiesību īstenošanu, ko piešķir Kopienu tiesības.
- 50 Šādu secinājumu negroza 2006. gada 13. jūlija spriedums apvienotajās lietās no C-295/04 līdz C-298/04 *Manfredi* u.c. (Krājums, I-6619. lpp.), uz kuru atsaucas *Danske Slagterier*.

- 51 Minētā sprieduma 78. un 79. punktā Tiesa ir uzskatījusi, ka nav izslēgts, ka prasības par zaudējumu atlīdzību isais noilguma termiņš, kas sākas dienā, kad ir īstenota aizliegtā vienošanās vai saskaņotā darbība, varētu padarīt praktiski neiespējamu tiesību prasīt tādu zaudējumu atlīdzību īstenošanu, kas radušies šīs aizliegtās vienošanās vai saskaņotas darbības rezultātā. Turpinātu vai atkārtotu pārkāpumu gadījumā nav neiespējams, ka noilguma termiņš beigtos pirms pārkāpuma izbeigšanas, un šādā gadījumā nevienai personai, kura ir cietusi zaudējumus pēc noilguma termiņa beigām, nebūtu iespējams celt prasību.
- 52 Taču pamata lietā tas tā nav. No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka šajā lietā izskatāmais noilguma termiņš nevar sākties, iekams cietusi persona nav uzzinājusi par zaudējumiem un noskaidrojusi par atlīdzību atbildīgo personu. Tādēļ šādos apstākļos nav iespējams, ka zaudējumus cietusi persona atrodas tādā stāvoklī, kad noilguma termiņš sākas vai attiecīgi jau ir beidzies, pirms tā uzzina par pašas ciestajiem zaudējumiem, kā tas varēja notikt iepriekš minētā sprieduma apvienotajās lietās *Manfredi* u.c. apstākļos, kur noilguma termiņš sākas no aizliegtās vienošanās vai saskaņotās darbības īstenošanas brīža, par kuru attiecīgās personas uzzināja tikai daudz vēlāk.
- 53 Attiecībā uz iespēju noilguma termiņa sākumu noteikt pirms attiecīgās direktīvas pilnīgas transpozīcijas jāatzīst, kā Tiesa ir spriedusi 1991. gada 25. jūlija spriedumā lietā C-208/90 *Emmott* (*Recueil*, I-4269. lpp.) 23. punktā, ka līdz direktīvas pareizas transpozīcijas brīdim vainīgā dalībvalsts nevar aizbildināties ar nokavējums prasībai, ko pret šo valsti ir cēlusi privātpersona, lai aizsargātu ar direktīvas noteikumiem piešķirtās tiesības, un ka valsts tiesību termiņš prasības celšanai var sākties tikai no šī brīža.
- 54 Taču, kā apstiprina 1994. gada 6. decembra spriedums lietā C-410/92 *Johnson* (*Recueil*, I-5483. lpp., 26. punkts), no 1993. gada 27. oktobra sprieduma lietā C-338/91 *Steenhorst-Neerings* (*Recueil*, I-5475. lpp.) izriet, ka iepriekš minētajā spriedumā lietā *Emmott* rasto risinājumu pamatoja pašas lietas apstākļi, kur noilgums prasītājam pamata lietā pilnībā liedza iespēju aizsargāt savas tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi saskaņā ar

direktīvu (skat. arī 1997. gada 17. jūlija spriedumus lietā C-90/94 *Haahr Petroleum, Recueil*, I-4085. lpp., 52. punkts, un apvienotajās lietās C-114/95 un C-115/95 *Texaco* un *Olieselskabet Danmark, Recueil*, I-4263. lpp., 48. punkts, kā arī 1998. gada 15. septembra spriedumu apvienotajās lietās no C-279/96 līdz C-281/96 *Ansaldo Energia* u.c., *Recueil*, I-5025. lpp., 20. punkts).

55 Pamata lietā ne no lietas materiāliem, ne no debatēm, kuras notika mutvārdu procesā, neizriet, ka strīdīgā termiņa rezultātā tāpat kā iepriekš minētajā spriedumā lietā *Emmott* cietušajām personām tiktu pilnībā liegta iespēja savas tiesības aizsargāt valsts tiesās.

56 Tādēļ uz ceturto jautājumu ir jāatbild, ka Kopienu tiesībām nav pretrunā, ka noilguma termiņš prasībai sakarā ar valsts atbildību par direktīvas nepareizu transponēšanu sākas datumā, kad ir radušies šādas nepareizas transpozīcijas pirmie zaudējumi un ir paredzami arī turpmāki zaudējumi, pat ja šis datums ir pirms minētās direktīvas pareizas transpozīcijas.

57 Ņemot vērā atbildi uz ceturto jautājuma pirmo daļu, uz otro daļu nav jāatbild.

Par piekto jautājumu

58 Ar piekto jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai Kopienu tiesībām ir pretrunā tāds noteikums kā *BGB* 839. panta 3. punkts, kurā ir paredzēts, ka privātpersona nevar panākt tādu zaudējumu atlīdzību, kuru rašanos tā tīši vai aiz neuzmanības nav novērsusi, izmantojot tiesiskās aizsardzības līdzekļus. Iesniedzējtiesa precizē savu jautājumu, jautājot, vai šāds valsts tiesiskais regulējums būtu pretrunā Kopienu tiesībām, ja tas tiktu piemērots ar nosacījumu, ka šāda līdzekļa izmantošanai ir jābūt

saprātīgi pieejamai ieinteresētajai personai. Visbeidzot, iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai tiesiskās aizsardzības līdzekļa izmantošanas iespēju var kvalificēt kā saprātīgu, ja ir iespējams, ka lietu izskatošā tiesa iesniegs lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu saskaņā ar EKL 234. pantu vai arī ir ierosināta tiesvedība par valsts pienākumu neizpildi saskaņā ar EKL 226. pantu.

- 59 Kā jau ir atgādināts atbildēs uz diviem iepriekšējiem jautājumiem, Kopienu tiesiskā regulējuma trūkuma gadījumā dalībvalstīm ir jāreglamentē tiesvedības procesuālā kārtība, lai nodrošinātu pilnīgu aizsardzību tiesībām, kuras indivīdi gūst no Kopienu tiesībām, turklāt šai kārtībai ir jāatbilst līdzvērtības un efektivitātes principam.
- 60 Runājot par pieejamo tiesiskās aizsardzības līdzekļu izmantošanu, Tiesa iepriekš minētā sprieduma apvienotajās lietās *Brasserie du pêcheur* un *Factortame* 84. punktā attiecībā uz dalībvalsts atbildību par Kopienu tiesību pārkāpumu ir noteikusi, ka valsts tiesas var pārbaudīt, vai cietusi persona ir pierādījusi pienācīgu rūpību, lai novērstu kaitējumu vai ierobežotu tā apjomu, un vai it īpaši tā ir savlaicīgi izmantojusi visus tās rīcībā esošos tiesiskās aizsardzības līdzekļus.
- 61 Saskaņā ar dalībvalstu tiesību sistēmām kopējiem vispārējiem tiesību principiem cietušajai personai, ja tā nevēlas riskēt ar to, ka zaudējums būs jāuzņemas pašai, jāaplicina pienācīga rūpība, lai ierobežotu kaitējuma apmēru (1992. gada 19. maija spriedums apvienotajās lietās C-104/89 un C-37/90 *Mulder* u.c./Padome un Komisija, *Recueil*, I-3061. lpp., 33. punkts, kā arī iepriekš minētais spriedums apvienotajās lietās *Brasserie du pêcheur* un *Factortame*, 85. punkts).
- 62 Tomēr pretēji efektivitātes principam būtu prasīt, lai cietušās personas sistemātiski izmantotu visus tām pieejamos tiesiskās aizsardzības līdzekļus, kaut arī tas radītu pārmērīgas grūtības vai to nevarētu tām saprātīgi pieprasīt.

- 63 2001. gada 8. marta spriedumā apvienotajās lietās C-397/98 un C-410/98 *Metallgesellschaft* u.c. (*Recueil*, I-1727. lpp., 106. punkts) Tiesa patiesībā ir nospriedusi, ka Kopienų tiesību tieši piemērojamo normu personām piešķirto tiesību izmantošana tiktu padarīta neiespējama vai pārlietu sarežģīta, ja to zaudējumu atlīdzības prasības, kas pamatotas uz Kopienų tiesību pārkāpumiem, tiktu noraidītas vai samazinātas tikai tāpēc, ka šīs personas nav prasījušas priekšrocības, kas izriet no tiesībām, ko tām piešķir Kopienų noteikumi, bet ko tām liedza valsts likums, lai pārsūdzētu nodokļu administrācijas atteikumu, izmantojot šim nolūkam paredzētos tiesību aizsardzības līdzekļus, pamatojoties uz Kopienų tiesību pārkāpumu un tiešo iedarbību. Šādā gadījumā nebūtu saprātīgi prasīt cietušajām personām, lai tās izmantotu tām pieejamos tiesiskās aizsardzības līdzekļus, jo tām jebkurā gadījumā būtu iepriekš jāsamaksā attiecīgie maksājumi, un, pat ja valsts tiesa šādu avansa maksājumu atzītu par nesaderīgu ar Kopienų tiesībām, šīs personas nevarētu iegūt par šo summu maksājamos procentus un tām draudētu iespējama soda uzlikšana (šajā sakarā skat. iepriekš minēto spriedumu apvienotajās lietās *Metallgesellschaft* u.c., 104. punkts).
- 64 Līdz ar to jāsecina, ka Kopienų tiesības neiebilst tāda valsts tiesiskā regulējuma piemērošanai kā *BGB* 839. panta 3. punkts ar nosacījumu, ka cietušajai personai var saprātīgi prasīt, lai tā izmanto attiecīgu tiesiskās aizsardzības līdzekli. Iesniedzējtiesai ir jānovērtē, vai, ņemot vērā visus pamata lietas apstākļus, šoreiz ir tāds gadījums.
- 65 Runājot par iespēju, ka šādi izmantots tiesiskās aizsardzības līdzeklis ir pamats lūgumam sniegt prejudiciālu nolēmumu, un sekām, kādas tam ir attiecībā uz šāda tiesiskās aizsardzības līdzekļa saprātīgo raksturu, jāatgādina, ka no pastāvīgās judikatūras izriet, ka ar EKL 234. pantu izveidotais process ir Tiesas un valsts tiesu sadarbības instruments, kura ietvaros pirmā sniedz otrajām tādas Kopienų tiesību interpretācijas norādes, kas tām ir nepieciešamas, lai atrisinātu izskatāmās prāvas (skat. 1992. gada 16. jūlija spriedumu lietā C-83/91 *Meilicke*, *Recueil*, I-4871. lpp., 22. punkts, un 2004. gada 5. februāra spriedumu lietā C-380/01 *Schneider*, *Recueil*, I-1389. lpp., 20. punkts). Līdz ar to valsts tiesas saņemtie skaidrojumi atvieglo tai Kopienų tiesību piemērošanu tādējādi, ka šāda sadarbības instrumenta izmantošana nekādā veidā indivīdiem nepadara pārāk grūtu to tiesību izmantošanu, ko viņiem piešķir Kopienų tiesības. Tādēļ nebūtu saprātīgi neizmantojot tiesiskās aizsardzības līdzekli tikai tāpēc vien, ka tas varētu būt pamats lūgumam sniegt prejudiciālu nolēmumu.

- 66 No tā izriet, ka liela varbūtība, ka tiesiskās aizsardzības līdzeklis varētu būt pamats lūgumam sniegt prejudiciālu nolēmumu, vien nav iemesls secinājumam, ka šāda tiesiskās aizsardzības līdzekļa izmantošana nav saprātīga.
- 67 Runājot par pienākuma izmantot pieejamos tiesiskās aizsardzības līdzekļus saprātīgo raksturu, kamēr Tiesā tiek izskatīta prasība sakarā ar valsts pienākumu neizpildi, pietiek konstatēt, ka EKL 226. pantā paredzētā tiesvedība katrā ziņā ir neatkarīga no valsts procesiem un tos neaizstāj. Kā jau tika norādīts atbildē uz trešo jautājumu, prasība sakarā ar valsts pienākumu neizpildi patiesībā ir objektīva likumības pārbaude vispārīgajās interesēs. Lai gan šādas prasības iznākums varētu būt indivīda interesēs, tomēr ir saprātīgi, ka tas zaudējumu rašanos novērš, izmantojot visus savā rīcībā esošos līdzekļus, proti, izmantojot pieejamos tiesiskās aizsardzības līdzekļus.
- 68 No tā izriet — ja Tiesā tiek izskatīta prasība sakarā ar valsts pienākumu neizpildi vai ir iespēja, ka valsts tiesa vērsīsies Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, šādi apstākļi paši par sevi nav pietiekams iemesls, lai secinātu, ka nav saprātīgi izmantot kādu tiesiskās aizsardzības līdzekli.
- 69 Tādēļ uz piekto jautājumu ir jāatbild, ka Kapienu tiesībām nav pretrunā tāda valsts tiesiskā regulējuma piemērošana, kurā ir noteikts, ka privātpersona nevar panākt tādu zaudējumu atlīdzību, kuru rašanos tā tiši vai aiz neuzmanības nav novērsusi, izmantojot tiesiskās aizsardzības līdzekļus, ar nosacījumu, ka cietušajai personai var saprātīgi prasīt, lai tā izmantotu šādu tiesiskās aizsardzības līdzekli, bet tas ir jāvērtē valsts tiesai, ņemot vērā visus pamata lietas apstākļus. Varbūtība, ka valsts tiesa varētu iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu saskaņā ar EKL 234. pantu, vai tas, ka Tiesā tiek izskatīta prasība sakarā ar valsts pienākumu neizpildi, vien nav pietiekams iemesls, lai secinātu, ka nav saprātīgi izmantot kādu tiesiskās aizsardzības līdzekli.

Par tiesāšanās izdevumiem

70 Attiecībā uz lietas dalībniekiem šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Tiesāšanās izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēti lietas dalībnieku tiesāšanās izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (virspalāta) nospriež:

- 1) **privātpersonas, kas ir cietušas no Padomes 1964. gada 26. jūnija Direktīvas 64/433/EEK par veselības nosacījumiem svaigas gaļas ražošanai un tirdzniecībai, kas grozīta ar Padomes 1991. gada 29. jūlija Direktīvu 91/497/EEK, un Padomes 1989. gada 11. decembra Direktīvas 89/662/EEK par veterinārajām pārbaudēm Kopienas iekšējā tirdzniecībā, lai izveidotu iekšējo tirgu, nepareizas transponēšanas un piemērošanas, var pamatoties uz tiesībām par preču brīvu apriti, lai ierosinātu valsts atbildību par Kopienas tiesību pārkāpumu;**
- 2) **Kopienas tiesībās nav prasīts, lai valsts tiesiskajā regulējumā paredzētais noilgums tiesībām uz atlīdzinājumu sakarā ar valsts atbildību par Kopienas tiesību pārkāpumu tiktu pārtraukts vai apturēts uz tiesvedības laiku, ja Komisija ir ierosinājusi šādu tiesvedību par valsts pienākumu neizpildi atbilstoši EKL 226. pantam;**
- 3) **Kopienas tiesībām nav pretrunā, ka noilguma termiņš prasībai sakarā ar valsts atbildību par direktīvas nepareizu transponēšanu sākas datumā, kad ir radušies šādas nepareizas transpozīcijas pirmie zaudējumi un ir paredzami arī turpmāki zaudējumi, pat ja šis datums ir pirms minētās direktīvas pareizas transpozīcijas;**

- 4) Kapienu tiesībām nav pretrunā tāda valsts tiesiskā regulējuma piemērošana, kurā ir noteikts, ka privātpersona nevar panākt zaudējumu atlīdzību, kuru rašanos tā tīši vai aiz neuzmanības nav novērsusi, izmantojot tiesiskās aizsardzības līdzekļus, ar nosacījumu, ka cietušajai personai var saprātīgi prasīt, lai tā izmantotu šādu tiesiskās aizsardzības līdzekli, bet tas ir jāvērtē valsts tiesai, ņemot vērā visus pamata lietas apstākļus. Varbūtība, ka valsts tiesa varētu iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu saskaņā ar EKL 234. pantu, vai tas, ka Tiesā tiek izskatīta prasība sakarā ar valsts pienākumu neizpildi, vien nav pietiekams iemesls, lai secinātu, ka nav saprātīgi izmantot kādu tiesiskās aizsardzības līdzekli.

[Paraksti]